

Samer i Staare

EWA LJUNGAHL OCH ANN KRISTIN SOLSTEN

Innehåll

Bakgrund	3
Samiska miljöer i centrala Östersund	6
1. Björkbacka, Östersund.....	6
2. Sundet Hornsberg – Staare	7
3. Stortorget	8
4. Sparbankshuset	8
5. Sundsvallsbanken, Storgatan	8
6. Tjalmargatan	8
7. Jamtli	9
8. Rådhuset (Foto från det samiska landsmötet finns)	9
9. Länsstyrelsen	9
10. Sametinget och Samiskt informationscentrum	9
11. Stiftelsen Gaaltije – Sydsamiskt kulturcentrum.....	9
Bofasta samer	9
1. Högbyn, Lit	9
2. Lapp-Saratorpet, Söre	10
3. Häggenås.....	10
4. Kyrkås – Lit	10
5. Sjöer, Kyrkås	10
6. Bjärme, Näs.....	11
7. Grönviken, Näs	11
8. Svedje, Sunne	11
Ortnamn som visar på äldre samisk närvaro.....	11
9. Dragedet	11
10. Finnhällan, Brunflo	11
11. Finnmon	12
12. Finnmotjärnen	12
13. Finnmoflon.....	12
14. Finnmotangen.....	12
15. Finnmosjön / Lobbersjön / Södra svartsjön	12
16. Finntorpet, Häggenås	13
17. Lappkojbacken, Kyrkås.....	13
18. Lappviken/Lapp-Saraviken, Söre	13
19. Lapp-Sara-hammarn	13
20. Lappflon, Skickja	13
21. Lapphammaren, Lit.....	13
22. Lappholmen, Lit	13
23. Lapphägnen, Böle, Lit	14

24. Lapp-Jansporten, Lit	14
25. Lappkällan, Handog, Lit	14
26. Renhornsmynnen, Källåsen, Lit	14
27. Renskinntjärnen, Högarna, Häggenås	14
28. Rensvedstjärnen, Lockne	14
29. Tjalmarsundet.....	14
Övriga uppgifter som visar på samisk närvaro	15
30. Rosenhill	15
31. Frösöbergen	15
32. Kvarteret Fjällmannen.....	15
33. Kvarteret Lappmannen.....	15
Vinterbete i Staare	16
1. Området Brunflo – Centrala Östersund	16
2. Området Lit - Kyrkås.....	19
3. Området Frösön - Svartsjöarna	20
Små historier som visar på samisk närvaro i Östersund	21
Kyrkor/Kyrkgatan	21
Lugnvik.....	22
Köpmansgatan, Östersund	22
Repslagaregatan (Rådhusgatan i dag)	22
Odensala, mitt emot körsnär Holmqvists egendom, Östersund	22
Hofvallen, Östersund.....	23
Östersunds travbana	23
Tullkammaren, Östersund.....	23

Bakgrund

Kunskaperna om samisk historia, kulturlandskap och kulturarv är generellt bristfälliga. Den samiska historien är med få undantag skriven av icke-samer, i olika syften och inte alltid nyanserat och objektivt. En anledning till att det finns så få "egna" samiska skrivna källor är att samiska inte blev allmänt skriftspråk förrän in på 1900-talet. Traditionellt har kunskapsöverföring varit muntlig, den äldre generationen berättade för de yngre och förde på så sätt sina kunskaper vidare. När det inte längre finns någon som berättar försvinner kunskapen för alltid.

I det samiska kulturlandskapet är markerna fulla av spår efter mänsklig aktivitet men de kan vara svåra att upptäcka. Naturens egna material har använts till byggnader och föremål. När byggnaden inte längre hade någon användning skulle den sakta få återgå till naturen. Spåren som blir kvar är svaga eller nästan obefintliga. Detta tillsammans med det äldre samiska tänkesättet - att låta det gamla vila i frid - medför att marken kan uppfattas som orörd. Ett exempel: De enda spår som blev kvar efter en tältkåta var en härd, oftast omgärdad av stenar, men ibland var det enbart två trästockar som avgränsade elden. Ibland tog man med sig härdstenarna i ackjan till nästa ställe där kåtan tillfälligt skulle sättas upp. Då är det i princip omöjligt att hitta några spår.

En annan anledning till att spåren efter samisk verksamhet i äldre tid är svåra att upptäcka är att många samiska grupper har varit nomadiserande eller halvnomadiserande. Storsamhällets gränser mellan kommuner, landskap eller stater har inte varit relevanta för äldre tiders samer, utan det är andra faktorer som har styrt rörelsemönstret, till exempel tillgång till renbete. Man var aldrig så länge på samma ställe och även om man återkom år efter år så hann det sällan bli några varaktiga spår. De svaga spår som blivit kvar efter samiska aktiviteter har i många fall skadats eller totalt förstörts av det moderna samhällets verksamheter som vattenregleringar, etablering av gruvor och vindkraftverk, jordbruk, skogsbruk med markberedning samt storskalig turism.

Ytterligare en orsak till att samisk verksamhet är så okänd är det faktum att fjällsamernas byggnader och visten mycket sällan finns redovisade på historiska kartor i motsats till jordbrukarnas fastigheter. Det är enklare att hitta arkivuppgifter som berör permanent bosatta samer, till exempel sockenlappar, än nomadiserande fjällsamer.

Fortfarande är endast mindre delar av det samiska kulturlandskapet fornminnesinventerat, och i de fall där inventeringar är gjorda är det sällan det har varit utifrån ett samiskt perspektiv.

Staare

Det samiska namnet på Östersund är 'Staare', som direkt översatt betyder 'Staden'.

I Staare finns en relativt stor samisk befolkning och samer har i alla tider haft olika ärenden dit. Trakterna runt Staare består av fina betesmarker där renar fortfarande betar vissa tider av året, och för inte så länge sedan flyttades renar mellan vinter- och sommarbete på Storsjöns is. I samband med det gjordes uppehåll både i Staare och på Frösön.

I området omkring Staare liksom i mellersta och norra Sverige i övrigt har det levt flera olika samiska befolkningsgrupper genom tiderna. Historien är brokig och befolkningsgrupperna har ibland blandats med varandra och kan vara svåra att skilja åt.

Förhållandena har naturligtvis varit föränderliga både i tid och rum. Olika näringsfång har skilt de olika grupperna ifrån varandra, men även där finns många gråzoner.

Skogssamer

Skogssamerna var nomadiserande eller halvnomadiserande och livnärde sig på jakt, fiske, hantverk och småskalig renskötsel även om de inte rörde sig över några stora områden. Men myndigheter och kyrka ville inte ha en befolkningsgrupp som inte var bofast och därmed utanför deras kontroll, och de flesta skogssamer tvingades upphöra med sin verksamhet under första delen av 1700-talet. En del av dem antogs av socknarna som *sockenlappar* medan andra assimilerades i det omgivande samhället eller sökte sig till fjällsamerna.

OMRÅDET RUNT STAARE: Det är inte uteslutet att det längre tillbaka har funnits en skogssamisk befolkning nära Staare även om det inte finns några skriftliga belägg. Förutsättningarna, bra betesmarker för renarna, finns på många ställen runt staden. En indikation på en samisk renskötande befolkning utanför fjälltrakterna finns i Fale Burmans konceptdagböcker från 1792-1802: *Reste tillbaka från Finnmon. Detta ställe har fått namn af samer, som i förra tider innehaft denna trakt och betat sina renar på ännu befintliga Renmossfloar vid Svartsjöarne.*

Fjällsamer

Rensköterna kom till vinterbeteslandet på förjulsvintern och vände tillbaka mot fjällen i mars-april. Anledningarna till vinterflyttningarna mot trakterna omkring Staare kan ha varit flera. Bra tillgång till vinterbete var en viktig faktor, liksom att det var färre rovdjur än i fjälltrakterna. Dessutom var befolkningen i staden stor, och det fanns goda avsättningsmöjligheter för renkött och skinn. En annan hypotes är att flyttningarna var ett invariant mönster sedan gammalt eftersom området i långa tider varit ”samiskt land”.

För de bofasta var det en stor händelse när samer och renar kom ner från fjällen på förjulsvintern, och det arrangerades ofta besök hos samerna för att se hur de levde. Ibland hade samerna organiserade renuppvisningar och besökarna erbjöds åka ackja efter renarna mot en liten avgift. Under marknader såldes renkött och skinn på torget. Ibland gick rensköternas barn i skolan på vinterlandet och i kyrkoböckerna finns flera uppgifter om vigslar, dop och begravingar från samernas vistelse på vinterlandet.

OMRÅDET RUNT STAARE: I trakterna omkring Staare finns gott om renbete och fortfarande betar renar på flera ställen inom kommunen de flesta vintrar. Flera av de gamla vandringslederna går däremot inte längre att använda efter att vägnätet och järnvägen har byggts ut. Vattendragen är svåra att ta sig över med dåliga isar efter att älvarna reglerats i samband med vattenkraftsutbyggnaden. Framför allt är det renskötare från samebyarna norr om Staare som har varit, och fortfarande är, med sina renar på vinterbete nära Staare, men även renskötare från de södra samebyarna har sökt sig till området.

Sockenlappar

Sockenlappsinstitutionen etablerades i början av 1700-talet och levde kvar till sent 1800-tal. En sockenlapp i ordets rätta bemärkelse var en same som var anställd av en socken för att utföra vissa uppgifter, vanligen att avliva och flå främst hästar men även hundar och katter. Andra arbetsuppgifter kunde vara att hålla bygden fri från varg och björn. Många sockenlappar var

skickliga hantverkare och försåg bönderna med bland annat rotkorgar och rep. Sockenlapparna hade ofta ord om sig att kunna bota sjukdomar både hos människor och djur, vara synska och allmänt ”trollkunniga”. Sockenlappen och hans familj var bofasta, vanligen bodde de i en stuga som socknen anvisade dem i utkanten av någon by eller på en allmänning. De hade ibland några renar och kanske en ko eller get.

OMRÅDET RUNT STAARE: Enligt kyrkoböckerna fanns sockenlappar i flera av socknarna nära Staare, bland annat i Lit, Kyrkås och Sunne. Exakt vart dessa sockenlappar hade sina bostäder är inte känt.

Bofasta samer och samer på tillfälligt besök

Bofasta samer utan renar var en blandad befolkningsgrupp med olika sätt att förtjäna sitt uppehälle. En del hade varit renskötare, men på grund av ålder eller sjukdom stannat kvar på vinterlandet, mer eller mindre frivilligt. Några anställdes som drängar, pigor eller getare hos de bofasta och andra blev nybyggare. Ytterligare andra försörjde sig på att tillverka och sälja korgar, kvastar, skidor och fiskeredskap.

Ibland kom det samer från fjälltrakterna på tillfälliga besök i staden under vintrarna. Några kom för att söka jobb eller på annat sätt tjäna pengar då de inte hade egna renar som de kunde leva av, andra för att sälja renkött, skinn och annat vid marknader. De passade också på att göra andra ärenden som till exempel fotografera sig i någon av Staares fotoateljéer när de besökte staden. Samer var även, med sin kunskap, eftertraktade vägvisare som bland annat anlätades som det under längre skidfärder i området.

Till Staare samlades, och samlas fortfarande, samer vid möten och andra arrangemang och anledningar, och eftersom Staare sedan länge har varit centrum för handel, utbildning, kultur och olika myndigheter har samerna sökt sig till staden för att sälja och köpa varor, träffa lappfogden och andra myndighetspersoner, gå i skola m.m. Att det första samiska landsmötet i Sverige arrangerades i Staare 1918 visar på stadens betydelse för det samiska samhället.

Dagens samiska befolkning

Idag finns en permanent samisk befolkning spridd över hela Sverige, även i Staare. De kan ha väldigt olika bakgrund; några är ättlingar efter sockenlappar, andra efter fjällsamer som stannat kvar på vinterlandet eller tagit upp nybyggen. Ytterligare andra har flyttat till Staare från andra delar av det samiska området, kanske på grund av arbete, studier eller kärlek. I Staare finns sedan 1976 en sameförening, Staaren Sibrie.

Sedan 2010 är Staare samisk förvaltningskommun. Det innebär ett årligt statsbidrag och ansvar bland annat för att samer ska ha rätt till förskoleverksamhet och äldreomsorg helt eller till stor del på samiska, och att samer ska kunna använda sitt eget språk i kontakter med kommunen och regionen.

Sammanfattning

Vårt arbete har koncentrerat sig främst på äldre samisk närvaro och historisk markanvändning i Staaren Tjielte. Skriftligt källmaterial som äldre litteratur och utredningar, kyrkböcker, tidningsartiklar, ortnamnsförteckningar, kartor samt intervjuer ligger till grund för vårt arbete. Varför var och är Staare intressant för samerna? Staare är den enda staden i ett stort län och ligger centralt i länet, mitt i ett tidigare renskötslandskap. Det finns god tillgång på

bra vinterbetesmarker på myrar och i skogar i närheten, och det gick naturliga flyttleder förbi staden, bland annat på Storsjön is, före vattenregleringar och utbyggnad av vägar och järnvägar. I Staare finns en förhållandevis stor befolkning vilket innebar stor efterfrågan på renkött och hantverksprodukter och intresse för uppvisningar av renar och samisk kultur. Staden är även säte för myndigheter, skolor, handel med mera.

Det är svårt att peka ut enskilda byggnader och exakta platser för samisk närvaro i Staare. Många renskötare har varit runt Staare med renarna på vinterbete och/eller flyttat förbi på väg mellan sommar- och vinterbetesland. Andra har besökt staden vid speciella tillfällen. Längre tillbaka fanns även bofasta sockenlappar i flera socknar i Staaren tjielte. Men även om det är väl känt att Staare och många platser i kommunen var välbesökta av äldre tiders samer är det svårt att hitta några fysiska spår efter deras verksamhet. De flesta samer, renskötare såväl som andra, var nomadiserande eller halvnomadiserande, vistades här tillfälligt, bodde inte i egna hus och lämnade endast flyktiga spår efter sig. Det som finns kvar är tidningsartiklar, kyrkböcker, protokoll och liknande, men väldigt sällan uppgifter av samerna själva eftersom samiskan var skriftlös långt fram i tiden. Ett stort antal ortnamn med benämningar som "lapp" och "finn" visar också att samer har vistats i området längre tillbaka. Båda är äldre benämningar på samer.

Den samiska närvaron går alltså inte att jämföra med den bofasta befolkningen och det är svårt, eller omöjligt, att redovisa den som exakta prickar på en karta. Det är även svårt att avgränsa Staare och Staaren Tjielte eftersom fasta gränser inte var relevanta för samerna.

Vår studie visar endast på vart det finns ett källmaterial som ger information om samisk närvaro och verksamhet och ger inte någon helhetsbild. Samer har givetvis även rört sig i andra områden inom kommunen trots att det inte finns beskrivet i källmaterialet. Detta gäller även samer som har varit bofasta inom kommunen. Framtida forskning kommer säkerligen att förändra bilden av samernas närvaro i Staare.

Ytterligare uppgifter om samer i Staaren tjielte under äldre tider, utöver de som här nämns, tas tacksamt emot av Östersunds kommun eller Gaalte – Sydsamiskt kulturcentrum, för komplettering.

Samiska miljöer i centrala Östersund

1. Björkbacka, Östersund.

Det finns flera uppgifter om att samer har besökt Björkbacka. Här bodde till exempel en samefamilj tillfälligt under sommaren 1886. Familjen, som egentligen kom från Vilhelmina, var fattig och hade inga renar.

- *En lappfamilj har nedslagit sina bopålar i hagen ofvanför Björkbacka. Familjen består af man, hustru och 3 barn. Det är icke en lappfamilj med renar och lapphundar o.d., som anses oåtskiljaktiga från lapparnas lif, utan familjen tillhör fattiglapparnas kategori. Familjefadern lär, enligt hans egen utsago, ha lifnärt sig och sin familj, med arbete i bolagsskogarne, alt under det han, vinter som sommar, med familjen dvalts i sin kåta ute bland bolagsskogarne.*

Under senaste tiden har han dock varit sjuk, hvadan familjen troligen af denna anledning dragit ner på en visit till trakten af jämtarnes hufvudstad.

Nyfikna att kasta en blick in i fattigmans lappkåta, gjorde vi i går familjen ett besök däruppe i hagen. Nog var bohaget icke stort därinne i den lilla trånga, rökfyllda kåtan, där kaffepannan puttrade öfver eldfånget, men lapparne sågo snälla och beskedliga ut och voro nöjda med sin lott i ödemarkerna bland is och snö.

Vi blefvo inbjudna att slå oss ned på husets enda möbel, en liten koffert. Husfadern och husmodern platserade sig å löfhöljet å marken ock i taket mellan ett par af kåtans pelare hängde en liten ackjeformig tingest med en späd världsmedborgare i.

Och så var det slut med kåtans "innandöme".

Hvem som hälst kan för öfrigt själf genom ett personligt besök å ort och ställe formera bekantskap med lappfamiljen däruppe i hagen (Jämtlandsposten 1886-07-19).

Flera i denna familj drabbades av sjukdom under sommaren de bodde i Björkbacka. I augusti kunde Jämtlandsposten berätta att modern insjuknat och att ett av barnen hade dött av hjärnfeber, eller hjärnhinneinflammation. Familjen hade också blivit utsatta för hot och trakasserier.

- Fylleri och råhet. Lapparne, som slagit sig ner i hagen ofvanför Björkbacka, drabbades för kort tid tillbaka af en förlust, då deras äldsta barn dog i hjärnfeber. Lappkvinnan har sedermera varit mycket svårt sjuk. Härom kvällen kommo ett par rusiga personer dit upp till lappkåtan och började under hotelser och svordomar, som är dylikt folk så likt, att föra sådant oväsen, att lappen såg sig nödsakad att för att värja sig mot öfvervåld, ta sin sjuka hustru under ena armen och sitt minsta barn under den andra samt springa till skogs. Den stackars hustrun blef naturligtvis af skrämselfn ännu mera sjuk än hon förut var. Att med goda ord och lämpor förmå fyllbultarne till reson var naturligtvis fåfängt (Jämtlandsposten, 1886-08-23).*

1899, slog samén Nils Alik Andersson från Mellanskogsfjäll i Frostviken läger vid herr Näslunds egendom i Björkbacka. Där uppvisade han under en tid sitt sameläger med samiska husgeråd och renar.

- Annons från Östersundsposten: Ett lappläger med lappska husgeråd och Renar förevisas å Herr Näslunds egendom invid Björkbacka från och med Söndagen den 15 oktober kl. 1 e.m. samt påföljande söckendagar hela dagarne. Lappmannen Nils Alik Andersson (Östersundsposten 1899-10-16).*

2. Sundet Hornsberg – Staare

Under flyttningarna till och från vinterbete kunde stora renhjordar passera Staare, till exempel genom sundet mellan Hornsberg och Staare.

- En renhjord om c:a 1000 djur.*

Passerade i går staden på väg till Offerdal. Hjorden, som tillhör lappmännen Bergkvist och Fjällberg, har sedan i slutet av Januari, uppehållit sig i Kloxåsen, Näs, och kom nu närmast från Grytan i Brunflo. Renarna passerade under Frösöbron vid Hornsberg, där ett stort

antal åskådare samlats. Lapparna hade det rätt besvärligt med att hålla reda på sina djur, och en av renarna lyckades smita från hjorden och satte iväg med väldig fart åt Mariebyhållet till tätt följd av en stövare, som förgäves sökte hejda renen i hans flykt. Senare lyckades det emellertid Erik Persson, Odensala, att återföra flyktingen till dess herre, något varför denne givetvis var glad och tacksam. Även i dag har en mindre renhjörd varit synlig nere på isen, av allt att döma en efterbliven grupp av den stora hjörd som i går passerade staden (Östersundsposten, 1924.04.24).

3. Stortorget

På Stora torget i Östersund passade flera renskötande samer på att sälja varor under tiden då deras renar betade i områdena omkring staden, både vid Gregoriemarknaden i mars varje år och vid den dagliga torghandeln.

- *Flere lappar, som ha sina renhjördar i närheten, ha i dag besökt staden för att försälja af sina produkter: renhudar, kött, ben och skidor. Deras akjor, platserade å Stora torget, ha väckt rätt mycken uppmärksamhet. Lapparne ha dock inte färdats hit efter renar, utan själfva dragit akjorna (Jämtlandsposten, 1886.03.03)*

4. Sparbankshuset

På Stora torget finns, på Sparbankshusets byggnad från 1915, fyra ansiktsskulpturer utförda av skulptören Lina Eriksson från Hammerdal. Två av skulpturerna föreställer ett samiskt par, en man och en kvinna, och visar att samerna var viktiga inslag i handelsverksamheten på stadens marknader och torg.

5. Sundsvallsbanken, Storgatan

I portalen till den gamla Sundsvallsbanken finns, som en av sex avbildningar, en skulptur föreställande en same bärande på en stor fågel över axeln. Byggnaden uppfördes 1889 men byggdes om och fick sin nuvarande fasad 1927. Liksom skulpturerna som pryder Sparbankshusets byggnad, visar också skulpturen vid portalen på gamla Sundsvallsbanken på samernas ekonomiska betydelse för stadens handelsverksamhet.

6. Tjalmargatan

Tjalmargatan går mellan Brunflovägen och Bangårdsgatan. Namnet kommer troligen av Tjalmarsundet, sundet mellan Bynäset på Frösön och Andersön, som i sin tur har fått namnet från det sydsamiska ordet *tjuolme*, som betyder sund (Wikström, I., 1962, *Ortnamn i Östersund*).

7. Jamtli

På Jamtli finns en utställning som handlar om samer och renskötsel, *Aajeh*, samt en samisk utemiljö med torvkåta och två förvaringsbodrar.

8. Rådhuset (Foto från det samiska landsmötet finns)

Vid Rådhuset fotograferades deltagarna vid det första samiska landsmötet i Sverige i 1918.

9. Länsstyrelsen

Länsstyrelsen var tidigare säte för lappväsendet och lappfogden.

10. Sametinget och Samiskt informationscentrum

Sedan 1997 har Sametinget och SIC (samiskt informationscentrum) ett lokalkontor i Staare i samma byggnad som Gaaltije, i f.d. Tullkammaren. Sametinget är både en statlig myndighet och ett folkvalt samiskt parlament med uppdraget att verka för en levande samisk kultur i Sverige.

11. Stiftelsen Gaaltije – Sydsamiskt kulturcentrum

Gaaltije – Sydsamiskt kulturcentrum är en stiftelse som sedan 1999 håller till i Staares gamla tullkammare. Gaaltije, som är det sydsamiska ordet för kallkälla, fungerar som mötesplats och en källa till kunskap. Här arrangeras spontana och planerade möten av olika slag, utställningar och kurser, och det genomförs större och mindre projekt som berör alla möjliga områden. Gaaltije ger också ut böcker och informationsskrifter och här finns en butik som säljer litteratur, slöjd, renkött m.m.

Bofasta samer

1. Högbyn, Lit

I Högbyn bodde, på 1700-talet, sockenlappen Nils Nilsson med familj.

Senare, vid början av 1800-talet, bodde även sockenlappen Jöns Jönsson död 1825-10-26, hans hustru Sara Pålsdotter och deras barn i Högbyn.

- I 1796 återfanns sockenlappens hustru, Ingri Andersdotter från Högbyn, död efter vägen mellan Hökbäck och hemmet. Hon hade avlidit natten mot långfredagen (Lits kyrkoarkiv, C:2, bild 355).

2. Lapp-Saratorpet, Söre

Lapp-Saratorpet låg vid Lappviken och i närheten av Lapp-Sara-hammaren (Lits hembygdsförenings skrifter X s. 15).

Troligen beboddes torpet av sockenlappsänkan Sara Pålsdotter från Söre, först gift med Jöns Jönsson, därefter, 1830, gift med lappmannen Jon Clementsson från Åre socken (Lits kyrkoarkiv, C:3, bild 325).

- Vid en sockenstämma i Lit 1829 tog sockenmännen upp att lappänkan Sara Pålsdotter och hennes döttrar, som tillåtits bo på sina egor, skulle få bo kvar i socknen endast om de kunde försörja sig genom arbete, det vill säga ordentlig och beständig tjänst, och ej med tiggande och omkringstrykande (Lits kyrkoarkiv, K1:2, s. 88).

3. Häggenås

I Häggenås bodde vid mitten av 1700-talet, sockenlappen Nils Jonsson med familj (Kyrkböcker, Häggenås).

4. Kyrkås – Lit

En sockenlappfamilj ska ha varit bosatta mellan Kyrkås och Lit.

- Vid en sockenstämma i Lit 1856, där Kyrkåsbor deltog, bestämdes att en stuga skulle byggas åt sockenlappen. Det blev beslutat att stugan skulle sättas upp så att han hade ungefär lika lång väg från stugan till Kyrkås och Lit, eftersom han var anställd av båda socknarna (Lits kyrkoarkiv, K1:3, s. 358).

5. Sjør, Kyrkås

I Sjør bodde sockenlappen Lars Larsson f. 1802, med familj (Kyrkås kyrkoarkiv, A1:2, s. 35, Kyrkås kyrkoarkiv, A1:3 s. 108).

- Lars Larsson står först omnämnd i Lits kyrkoarkiv under "*Sådane som ej hafwa stadigwarande Wistelse ort*" (Lits kyrkoarkiv, A1:6, s. 194).
- 1825 dog sockenlappen Jöns Jönsson i Söre, och ett par år senare sökte Lars Larsson om att få bli sockenlapp i socknen. Frågan diskuterades på Lits sockenstämma där även sockenmän från Kyrkås deltog, och Lars blev antagen som sockenlapp tills vidare (Lits kyrkoarkiv, K1:2, s. 68).
- *Slut med fattigunderhållet. Sockenlappen Lars Larsson, enda fattighjonet i Kyrkås i Jemtland, afled den 28 februari. I hans efterlemnade dagbok fanns följande kväde upptecknad: - I forna dagar har jag gnott Kyrkås rundt och hundar snott; nu kilar*

jag som syndastraffe och lefver mest på bara kaffe. Dessutom berättas om honom att, medan hans bättre hälft ännu lefde och äktenskapets himmel någon gång fördunklades, han sökte skingra molnen genom att till henne ställa följande erinran: - Mins du, Marga i nöd och lust? (Jämtlandsposten, 1888.02.29).

6. Bjärme, Näs

Det finns uppgifter om fastboende samer i Bjärme. Till exempel ska en man som kallades Lapp-Jonas, enligt uppgift ha bott där tillsammans med sin syster, kallad Lapp-Lisa.

7. Grönviken, Näs

I Grönviken bodde flera fastboende samer, bland andra sockenlappen Olof Olofsson, f. 1823, med familj.

8. Svedje, Sunne

I Svedje bodde, vid slutet av 1700-talet, sockenlappen Jon Olofsson med familj. Senare, vid mitten av 1800-talet, bodde sockenlappen Anders Jönsson med familj där.

- 12. Mars 1854. Socknemännen medgäfvö Lappman Anders Jönssons begäran att få bosätta sig i socknen, enär hans uppvisade betyg från Föllinge vitsordade hans goda fräjd (Sunne kyrkoarkiv, K1a:2, bild 57).

Ortnamn som visar på äldre samisk närvaro

9. Dragedet

Dragedet är ett litet näs som sammanbinder Frösön med en utskjutande landtunga mellan Tjalmarsundet och Kungsgårdsviken. Benämningen "tjalmar" kommer från det äldre samiska ordet för sund, *tjuolme*, och *Dragedet* ska härröra från den tid då samer ännu bodde i området, och att dessa då troligen brukade dra sina farkoster över edet (näset), som därigenom fått sin benämning (Jämten 1924:61).

10. Finnhällan, Brunflo

Finnhällan är en höjd i Svedje, Brunflo (Ortnamnsregistret, ek karta 18F 7 b Knöva).

11. Finnmon

(Bilder från Finnmon finns)

Finnmon är ett skogsområde som troligen fått sitt namn efter samer som bodde där.

- *Reste tillbaka från Finnmon. Detta ställe har fått namn af samer, som i förra tider innehåft denna trakt och betat sina renar på ännu befintliga Renmossfloar vid Svartsjöarne*, skrev historikern Fale Burman i sina konceptdagböcker 1792–1802. Att Burman redan då skriver ‘samer, som i förra tider innehåft denna trakt’ bör betyda att samer har använt området som renbete långt, långt tillbaka i tiden. Kanske kan det handla om en skogssamisk befolkning?
- Även senare har Finnmon använts för renbete vid flera tillfällen. Under åren 1930–1932 bodde till exempel Jakob och Sigrid Fjällberg från dåvarande Sösjö sameby i en tältkåta intill en ovanligt stor tall, Finnmotallen, vid Finnmon (Intervju med Åke Sjödin, Tandsbyn).

12. Finnmotjärnen

Finnmotjärnen är en tjärn som troligen fått sitt namn från det närbelägna Finnmon, där samer tidigare höll till.

13. Finnmoflon

(Bilder av renmossar vid Finnmoflon finns)

Finnmoflon är ett myrområde som troligen fått sitt namn från det närbelägna Finnmon, där samer tidigare höll till.

14. Finnmotangen

Finnmotangen är ett skogsområde som troligen fått sitt namn från det närbelägna Finnmon, där samer tidigare höll till.

15. Finnmosjön / Lobbersjön / Södra svartsjön

Ett alternativt namn på den södra Svartsjön är Finnmosjön. Namnet åsyftar på Finnmon söder om sjön (Ortnamnsregistret).

På en modern karta har den södra Svartsjön även namnet Lobbersjön. Samma namn har en sjö i Jijnjevaerie sameby i norra Jämtland. Sjön heter Loabpeken på samiska och troligen ligger det samiska namnet till grund för det svenska. Kanske kan det samiska namnet också vara bakgrunden till det alternativa namnet på den södra Svartsjön.

16. Finntorpet, Häggenås

Kärrvägen från Granbo till Trångbodarna (NÖ om Granbo) skall gå genom Finntorpet (Ortnamnsregistret). På Eniros karta är ett ställe efter vägen mellan Granbo och Trångbodarna benämnd *Torpet*. Det bör vara samma ställe som benämns Finntorpet i ortnamnsregistret. Benämningen *finn* visar att samer troligen har uppehållit sig i området.

17. Lappkojbacken, Kyrkås

Ett ställe längs vägen i Sjör, Kyrkås kallades för Lappkojbacken. I ortnamnsregistret ges förklaringen att: *"Det är väl någon lapp som har bott där"* (Ortnamnsregistret).

18. Lappviken/Lapp-Saraviken, Söre

Lappviken, eller Lapp-Saraviken, är en vik i Söre (C. Lindberg 1930, Lits hembygdsförenings skrifter X s. 15). Namnet kommer troligen av att sockenlappsänkan Sara Pålsdotter bodde där på 1800-talet.

19. Lapp-Sara-hammarn

Lapp-Sara-Hammarn ska ha varit en udde vid Lappviken (Lits hembygdsförenings skrifter X s. 15). Namnet kommer troligen av att sockenlappsänkan Sara Pålsdotter bodde där på 1800-talet.

20. Lappflon, Skickja

Lappflon är en sankmark i Skickja. I ortnamnsregistret ges förklaringen att: *Här ha lappar brukat hålla till då de om vintern besökt bygden* (A. Gudmundson 1936, Ortnamnsregistret).

21. Lapphammaren, Lit

Som förklaring till namnet Lapphammaren ges i ortnamnsregistret att: *En lapp bodde här i början av 1800* (ULMA 869:4. H. Geijer 1916, s. 5, Ortnamnsregistret). Stället kan eventuellt vara det samma som benämns Lapp-Sarahammarn, och namnet syftar då troligen till sockenlappsänkan Sara Pålsdotter som bodde i området på 1800-talet.

22. Lappholmen, Lit

Den lilla holmen utanför Gästis Terrass heter Lappholmen (Lits hembygdsförenings skrifter X B.S. 1963, s. 13). Namnet visar till att samer har uppehållit sig i området.

23. Lapphägnen, Böle, Lit

Lapphägnen är ett f.d. torp i Böle. I ortnamnsregistret uppges att: *Här ha lappar bott både vinter och sommar, torpet nedlagt för ca 15 år sedan* (A. Gudmundsson 1936, Ortnamnsregistret).

24. Lapp-Jansporten, Lit

Lapp-Jansporten ska ha varit ett par stolpar till en grindport (ULMA 869:4. H. Geijer 1916, s. 5, Ortnamnsregistret). Namnet visar att en same troligen har uppehållit sig där.

25. Lappkällan, Handog, Lit

Lappkällan är en kallkälla i Handog. Namnet visar på äldre samisk närvaro (Ek kartan 19F4C (Lomflon), Ortnamnsregistret).

26. Renhornsmymren, Källåsen, Lit

Renhornsmymren är en myr i Källåsen. Enligt uppgifter i ortnamnsregistret ska samer här troligen ha brukat slakta ren. (A. Gudmundsson, 1936, Ortnamnsregistret).

27. Renskinntjärnen, Högarna, Häggenås

Renskinntjärnen är en tjärn belägen vid Högarna (Ek karta 19F 6 f Halasjön, Ortnamnsregistret). Namnet visar att samer har varit i området.

28. Rensvedstjärnen, Lockne

Rensvedstjärnen är en tjärn i Börön (Ortnamnsregistret). Namnet visar att samer med renar troligen har varit i området.

29. Tjalmarsundet

Sundet mellan Bynäset på Frösön och Andersön heter Tjalmarsundet. Just där brukade renskötarna flytta med renarna på väg till och från vinterbeteslanden i östra och södra Jämtland. På äldre tiders sydsamiska heter sund tjuolme (Collinder 1964) och i dag är de

flesta överens om att det är det samiska ordet som har gett sundet dess namn (Ljungdahl, E., 2017, Staare-samernas Östersund).

Övriga uppgifter som visar på samisk närvaro

30. Rosenhill

Vid kvarteret Rosenhill anordnades av samer en söndag 1891 en underhållnings- och aktivitetsdag på skidor för allmänheten.

- *Tvenne Fjell-lappar anordna stor skidloppning å Rosenhill å Frösön om söndag kl. 4-7 e.m. De djerfvaste, alldrig för sedda vågstycken, kommer att utföras. OBS. Lassokastning? Lappsånger! m.m. Hvem som helst tillåtes uppträda och täfla! Ingen beviljas fri entre. Inträdesavgift endast 25 öre. Jonas och Torkel Jonsson från Frostviken (Jämtandsposten 1891-04-10).*

31. Frösöbergen

Samer anlätades som vägvisare i olika sammanhang även utanför fjälltrakterna. De visste hur man tog sig fram i terrängen och de kände väl till trakterna.

- *"En längre skidfärd i Frösöbärgen har i dagarna företagits af redaktionssekreteraren i Grönköpings Veckoblad Spångmé och artisten Olycke. Färden togs från Östersund till Tjärnbergs turiststation öfver Horntorps skogsmarker och vidare upp till utsiktstornet, der de hvilade ut en natt i en öfvergiven hydda. Dagen därefter fortsattes färden mot ändsjön och Glasätts fjällhöjder samt vidare till Kråkstaflö fjällby och slutligen till Hjelmtorpet, dit de framkommo i god kondition efter tre dagars färd uppe i fjällvidderna. Hela den på skidor tillryggalagda sträckan uppgår till omkring 10 km. Lappar fungerade som vägvisare. Vädret var under nästan hela färden vackert, skrifves till åtskilliga Stockholmstidningar" (Jämtlandsposten 1903-04-06).*

32. Kvarteret Fjällmannen

Fjällmannen är ett namn på ett kvarter på Hornberg fastsatt den 29 juni 1922. Benämningen finns även på Eniros karta. Namnet visar på samers närvaro i området.

33. Kvarteret Lappmannen

Lappmannen är ett namn på ett kvarter på Hornberg fastsatt den 29 juni 1922. Namnet visar på samers närvaro i området.

Vinterbete i Staare

(markerad med grönt på kartan)

1. Området Brunflo – Centrala Östersund

Rannåsen - Furulund

I trakterna kring Rannåsen har samer bott och haft sina renar på vinterbete under vintrarna.

- *Min farfar och far var i Rannåsen något år runt 1920. Då åkte de skidor in till stan på kvällen (Intervju med renskötaren Mats Bergkvist från Jovnevaerie sameby, 2014).*
- *Under Johanssons ungdom brukade samer vintertid uppehålla sig med renar under någon kortare tid vid varje tillfälle å den s.k. Långmyren i trakten mellan Rannåsen och Furulund inom Östersund nuvarande stadsområde. Samerna bodde därvid under bevakningen av renarna i kåtor, uppförda i trakten. Under nämnda tid och även senare har samer dessutom haft renarna vintertid då och då under någon kortare tid vid varje tillfälle i trakterna av Kånkback och Nifsåsen å Östersunds nuvarande stadsområde och trakten därinvid. Vid vissa besök ha samerna endast flyttat med renarna över här nämnda trakter ävensom över markområdena vid Torråsen och trakten söder därom inom Östersunds nuvarande stadsområde utan egentligt uppehåll för betning av djuren. Emellertid ha frekvensen av samers besök med renar i dessa trakter undan för undan avtagit och såvitt Johansson har sig bekant ha samer med sina renar ej besökt Östersunds stadsområde sedan någon vinter i början av 1950-talet. Under Johanssons tid ha allenast samer i nuvarande Offerdals lappby besökt dessa trakter med sina renar (Handlanden Gunnar Johansson i Östersund i Elof Huss utredning 1959).*

Kånkbacken

I trakterna av Kånkbacken har renskötande samer uppehållit sig i kortare tider när deras renar har betat under vintern (Elof Huss utredning 1959, Långmyren mellan Rannåsen och Furulund).

- *Å en Frösön tillhörande skog i Kånkbacken, har en lappfamilj slagit ner sina bopålar. Bostaden, belägen på en kall myra, består endast af några uppresta björkstölar som blifvit öfvertäckta med gamla säckar. Oaktat den starka kölden, som nu på sista tiden varit rådande, är familjen med dessa 3 små barn, af vilka den yngsta är 4 månader gammalt, vid god hälsa och klagar icke, såsom bättre lottade människor, öfver "bistra tider", meddelas oss (Jämtlandsposten 1889-02-18).*

Nivsåsen (Nifsåsen)

Nivsåsen nämns i samband med vinterbete för renar (Elof Huss utredning 1959, Långmyren mellan Rannåsen och Furulund).

Lugnet

Vid Lugnet slog renskötande samer läger medan deras renar betade.

- *Lapplägret uppe vid lugnet härstädes togs i går lifligt i betraktande af en mängd åskådare. Renhjorden lät villigt bekika sig och många af renarna äro ej mer skygga än man får klappa om dem där de gå och masa bland buskarne. Kåtan ådrog sig också en viss uppmärksamhet, särskilt af det yngre Östersund. Som bekant ges ännu et par dagar tillfälle få se nomadlifvet "i fält", hvarför intresserade bör passa tillfället. (Östersundsposten 1902.03.03, s. 2).*
- *Lapplägret vid Lugnet kommer att kvarstanna öfver söndagen. "Ska ni inte stanna öfver marknaden?" Frågade vi, då några af nomaderna i dag besökte oss. "Nej, lappen är alltid för liflig, så vi våga inte". Det folket må känna sig själf! Emellertid är det tillfälle att i morgon och på söndag göra lappfamiljen en visit (Jämtlandsposten 1902.03.07).*

Lägden

Renskötande samer slog läger vid Lägden i Östersund där deras renar betade.

- *[...] Lägden, omkring 1 km nordöst om Östersund, där för tillfället ett lappläger är uppslaget. Lägret består af en större kåta, inrymmande två lappfamiljer, hvilka äro ägare af 500 renar. I den häriga omgifningen utgör lapplägret f.n. en af Östersunds största sevärdheter, och under hela fredagen och lördagen ha också en väldig ström af besökande åkt från staden ut till Lägden, och lappfamiljerna ha gjort goda affärer och haft stor afsättning för sina mer eller mindre kuriösa produkter. [...](Svenska Dagbladet 1905-02-12).*

Brunfloskogen

Renskötande samer har uppehållit sig i trakterna kring Brunflo när deras renar har betat där vintertid.

- *[...] Å andra sidan brukade de norska lapparna flytta öfver till Sverige när betesförhållandena nödvändiggjorde det. Innan han gifte sig var han en gång fram emot Brunflo [...](Om Nils Fredriksson född 1834 i Snåsa, Norge, och gift på 1850-talet, i Lappfogden i Jämtlands län, A1:2, bild 71).*
- *Lapparne börja nu åter komma ströfvande nedåt bygden med sina renhjordar. Den 17 dennes tågade en lappfamilj förbi Boggsjö med sina renar för att slå läger på Brunfloskogen (Jämtlandsposten 1888-01-20, s. 3).*

Grytan

Vid områdena kring Grytans skjutfält finns bra vinterbete och renar betade tidigare ofta här.

- *Vi flyttade vintertid till trakterna utanför Östersund. 1925 var vi öster om Grytans skjutfält och Kyrkås (Lore Fjällberg, renskötare i dåvarande Sösjö lappby, i Andersson, O., 2000, Den sista rajden).*
- *Runt Grytans skjutfält är det bra vinterbete. När militärerna var där var det besvärligt, då måste renskötarna kolla för varje dag om det var övning. Min farfar och far var där på 1920-talet (Intervju med renskötaren Mats Bergkvist från Jovnevaerie sameby 2014).*

Tubäcken, Brunflo

Rensköttande samer har uppehållit sig med sina renar vid Tubäcken när renarna har betat där vintertid.

- Under flera vintrar vistades bland andra renskötaren Mårten Mårtensson med sina renar vid Tubäcken i Brunflo. Vintern 1894 hade han satt upp sin kåta på sjön Lill-Tubäckens södra strand, där han bodde med sin hustru och sex barn, medan renarna, omkring 1000 djur, betade på kronoskogen. Från Östersund arrangerades under flera år utflykter till området i samband med renarnas och rensköttarfamiljernas vistelser där, och många nyfikna passade på att följa med för att titta på renar och för att se hur samerna bodde. Det bjöds även på skidåkning efter ren och lassokastning (Jämtlandsposten 1894-03-12, 1898-03-30, Östersundsposten 1886-02-20, 1894-02-24, 1898.04.04).

Lundkälen, Brunflo

Rensköttande samer har uppehållit sig med sina renar vid Lundkälen när renarna har betat i området vintertid.

- *En lapp med en renhjörd på sina modiga 400 kreatur uppehåller sig f.n. i närheten af Lunnkälen, Brunflo s:n. Vägen härifrån öfver Bringe och dit är omkring 2 mil. (Jämtlandsposten 1886-03-05)*

Torvalla, Ope, Optand, Brynje

Rensköttande samer har uppehållit sig med sina renar i området omkring Torvalla, Ope, Optand och Brynje där renarna har betat vintertid.

- *Samer ha i allmänhet besökt Ope och den intilliggande byn Optands byområde vid de tillfällena, då de betat sina renar inom den nordost belägna byn Brynje. Betningen av renarna ha vid varje tillfälle i allmänhet pågått under cirka 2 månaders tid med början i*

januari eller februari månad. Renarna ha under betningen uppehållit sig å floarna inom Ope och Optands byområden. Ett och annat år har den intelligande byn Torvallas byområde av samerna använts som flyttningsled (Lantbrukaren Erik Håkansson, Ope, född 1888, i Elof Huss utredning 1959).

2. Området Lit - Kyrkås

Kläppe, Kyrkås

Renskötande samer har uppehållit sig i trakterna kring Kläppe i Kyrkås när deras renar har betat där vintertid. På 1800-talet förekom det även att samerna visade upp sina läger och renar för allmänheten när de var i trakterna.

- *En större renjord uppehåller sig för närvarande med sina vårdare mellan Brynje och Gräfsåsen i Lit, omkring 2 ¼ mil från staden. Rätt mycket folk tog i går densamma i betraktande (Jämtlandsposten 1897-03-08, s. 3).*
- *Ett lappläger har för närvarande uppslagits vid Kläppe i Kyrkås, där en större renjord förevisas för allmänheten (Jämtlandsposten, 1899-09-08, s. 2).*
- *Från den tid Andersson börjat minnas och under åtskilliga år därefter besökte samer med sina renar vintertid praktiskt taget varje år Kläppe byområde. Frekvensen av dessa besök avtog sedan undan för undan. Renarna ha, då de besökt byområdet, allenast flyttat över detsamma. Flyttningsstråket har gått från Åskotts byområde efter timmervägen mot bebyggelsen i Kläppe och därefter vidare efter vägen till Lungre. Denna färdled har använts såväl under början av vintern vid flyttningen till vinterbetesmarkerna som under senvintern vid återfärden till fjällen (Lantbrukaren Lars Andersson, Kläppe, i Elofs Huss utredningar 1959).*

Böle

Renskötande samer har uppehållit sig i trakterna kring Böle när deras renar har betat där vintertid. Ofta bodde de i tältkåtor men kunde även hyra in sig hos bofasta.

- *En familj hade bosatt sig i en torplägenhet hos en hemmansägare, och i samband med en brand som bröt ut under deras vistelse där, skrev Jämtlandsposten: *Ett hotande eldsvådettillbud yppade sig vid middagstiden i en hemmansägare Anders Nilsson i Böle, Lit, tillhörig torplägenhet, f.n. bebodd af en lappfamilj. Elden hade troligen uppkommit genom brinnande sot, som antänt yttertaket och bränt hål på detta, hvarefter ett rep, som uppbar en stång, afbrändes. Då stången föll ner på innertaket, varskoddes de inneboende om faran. I hast tillstädeskommande folk lyckades, trots rådande hård storm, snart nog dämpa elden, så att endast en del af yttertaket blef lågornas rof* (Jämtlandsposten, 1901-04-10).*

Husås

Renskötande samer har uppehållit sig i trakterna kring Husås när deras renar har betat där vintertid.

- *På vintrarna hade byn besök av samer. Det var folk från Jänsmässholmen, familjen Bergkvist. De bodde i lill-stugan hos Georg Göransson. Dessa återkom varje år och var ockhå på marknad i Östersund, där dom sålde kött och skinn (Anna Holmberg från Huså i Kom ihåg 1900-talet : vår bygds historia : Lit och Häggenås, 2004).*

Hårkan

Renskötande samer har uppehållit sig i trakterna kring Hårkan när deras renar har betat där vintertid.

- *Fjällmannen Anders Pålsson med sina väldiga renhjordar sitter nu utmed Hårkan mellan Stubbnäset och Krogen i Lits socken. Det företer en ganska imponerande anblick för den resande att färdas midt igenom hans renhopar och se, huru de orädda djuren stå på 3 á 4 alnars afstånd från vägen och mumsa på sin mossa (Jämtlandsposten 1888-03-28).*

3. Området Frösön - Svartsjöarna

Svartsjöarna (Bilder från Svartsjöarna finns)

Området vid Svartsjöarna är känt som bra renbetestrakter. Flera renskötare har berättat om vintrar då de hade renarna i närheten av Svartsjöarna.

- *Reste tillbaka från Finnmon. Detta ställe har fått namn af samer, som i förra tider innehåft denna trakt och betat sina renar på ännu befintliga Renmossfloar vid Svartsjöarne (Historikern Fale Burman i sina konceptdagböcker redan 1792-1802).*
- *Under åren 1930–1932 bodde till exempel Jakob och Sigrid Fjällberg från dåvarande Sösjö sameby i en tältkåta intill en ovanligt stor tall, Finnmotallen, vid Finnmon (Intervju med Åke Sjödin, Tandsbyn).*
- *Min farfar och far var vid Svartsjöarna några vintrar runt 1920 (Intervju med renskötaren Mats Bergkvist från Jovnevaerie sameby 2014).*
- *En vinter hade vi renarna vid Svartsjöarna på Brattåsen. Det var 1922. Då var det hundraprocentigt bra bete. Renarna höll sig på samma ställe hela vintern (Lore Fjällberg, renskötare i dåvarande Sösjö lappby, i: Andersson, O., 2000, Den sista rajden).*
- *Jag var dräng hos Jakob Fjällberg i Sösjö 1926. Vi flyttade med renarna över Storsjöns is till Brattåsen, Klaxåsen och Gillhov. En vinter bodde vi i tältkåta vid Svartsjöarna nära*

Brattåsen och det var hemst kallt (Lore Persson från dåvarande Sösjö sameby i: Andersson, O., 2000, Den sista rajden).

- *En vinter var vi i Slandrom (1920-talet). Då var det nära att åka över isen till stan och gå på bio* (Lore Fjällberg från dåvarande Sösjö lappby: Andersson: Den sista rajden 2000).
- *Under den tid Björlid minns ha samer med renar besökt Slandroms och de närbelägna byarna Namns och Öds byområden så tillvida att samerna under tre år i följd i början av 1920-talet vid flyttning i januari månad till vinterbetes-markerna haft renar å nämnda byarna i närheten av Svartsjöarna* (Lantbrukaren Karl Björlid i Slandrom, i: Elof Huss utredning 1959).

Kungsgården, Kråkstaflö, Västbyn och Västerhus (Bild på renar vid Kungsgården finns i Jamtlis fotosamlingar)

Renskötande samer har uppehållit sig i trakterna kring Kungsgården, Kråkstaflö, Västbyn och Västerhus när deras renar har betat där vintertid.

- *Omkring år 1920 började samer med sina renar att vintertid besöka byarna Västbyn, Västerhus, Kungsgården och Kråkstaflö, såväl under januari månad vid flyttning till vinterbetesmarkerna som vårvintern vid återfärden till fjällen* (Lantbrukaren Johan Bergstedt i Västbyn i Elof Huss utredning 1959).
- *Min farfar och far var vid Kungsgården på Frösön någon gång på 1920-talet* (intervju med Mats Bergkvist från Jovnevaerie sameby 2014).

Små historier som visar på samisk närvaro i Östersund

Kyrkor/Kyrkgatan

Östersunds kyrkor har använts för bröllop, dop och begravningar för många samer, både fastboende och samer på tillfälliga besök i staden.

- Ett exempel: Då Nils Alik Andersson och hans hustru Sara Kristin Nilsson från Frostvikens fjälls, 5-åriga dotter Maria Cecilia, dog under tiden familjen uppehöll sig i Brunflo på vinterbete med sina renar i 1887, blev hon begravd i Östersund. *Lika enkla som fjellens söner, lapparne, äro i hvardagslag, lika enkla äro de ock vid festliga tillfällen, vid sorg som glädjefest. I lördags morse sågs å Kyrkogatan i Östersund ett egendomligt tåg draga fram. Det var en lapp, dragande en liten låghjulad vagn med ett hvitt hölje öfver. Efter den lilla vagnen, som genom träget gnisslande gaf sin framfart tillkänna, följde några lappqvinor, klädda i sin grannaste högtidsskrud, samt några småttingar af samma ras. I vagnen, under det hvita doket, hvilade liket af en liten 6-årig lappflicka, som döden friat från att dela sin stams öden och mödor bland snö*

och fjellvindar. Hennes fader tjenstgjorde som likhäst vid hennes sista färd, och hela processionen utgjordes af moder, syskon och några få stamförvandter. Det lilla tåget drog upp till kyrkan, der liket bisattes i all enkelhet, och derifrån gick färden till begravningsplatsen, der inom kort den lilla lappskan sof dödens sömn tre alnar djupt i den vigda mullen (Enköpingsposten, 1887.07.15).

Lugnvik

- *En träask, innehållande 9 kronor i penningar, en kam, tvål m.m., allt tillhörigt en resande lappfamilj, är borttappad mellan Ångsågen och Lugnvik. Upphittaren bedes mot ersättning inlemna asken hos Rådman Fresk (Östersundsposten, 1880-04-01).*

Köpmansgatan, Östersund

- *Borta på Köpmansgatan åt lasarettet till sprang i går en hund, ifört en hvit, ren papperskrage. Och hunden, som tyckte han var fin – och det är så alt troligt, att det inte är ofta hans likar stoltsera i papperskrage till ett pris af två skilling - skälde grymt på en stackars lappfamilj, som aldrig bestått sig med sådan lyx som papperskrage (Jämtlandsposten, 1886-01-15, s. 2).*

Repslagaregatan (Rådhusgatan i dag)

- *En kringresande lappman, Anders Skoglund från Frostvikens fjäll, hade i förgår insatt sitt åkdon å Staffan Jonssons gård, n:r 19 Repslagaregatan 19 härstädes. I åkdonet hade han en koffert, i hvilken förvarades åtskilliga honom, hans hustru och pojke tillhöriga klädespersedlar af gråvadmal. Då han kom att se efter sitt åkdon, fann han att kofferten blifvit bortstulen. Han gjorde härom anmälan å poliskontoret, och undersökningar vidtogo genast. Kofferten återfanns då bland bodstånden ofvanför Repslagaregatan. Klädespersedlarne lågo kringströdda och nedtrampade i snön runt omkring. 15 kronor, som varit invirade i en silkeshalsduk och instoppade i en strumpa, voro dock borta. Alt det andra återfanns (Jämtlandsposten, 1887-12-23, s. 2).*

Odensala, mitt emot körsnär Holmqvists egendom, Östersund

I Jämtlandsposten 1887-05-02 finns en berättelse om en same som blifvit rånad av romer. Mannen var tillsammans med sin hustru och två barn i sällskap med romerna.

Hofvallen, Östersund

(Foto på renhjord på Hofvallen i mars, när det var marknad i Östersund runt år 1920 finns, Foto Jamtlis bildbyrå).

Östersunds travbana

Tidigare förekom det att samer körde kapplöpning med renar på Östersunds travbana.

Tullkammaren, Östersund

- *Fredag 4/2. Starkt millwäder men solsken. Jag skulle i dag arbeta men kände mig så odisponerad, att jag kunde just ingenting företaga. Då jag gick ut för att röra mig fick jag för första gången se ett sällskap lappar, som voro här, åkande i sina Akkjur efter Renar. Lapparne woro här för att aflemna en gosse till Östersunds skola (Gamla Östersund, Årsskrift 1940).*